

EEN LEEG TAFELTJE IN DE KLAS

De dood van een leerling komt meestal onverwacht. Plots staat er een leeg tafeltje in de klas. Hoe ga je met zo'n drama om? “De gebeurtenis overkomt je, maar hoe je ermee omgaat, dáár kun je de regie over hebben.” Een groepsleerkracht, een directeur en een rouwexpert vertellen.

Het is zondagochtend. Op de radio doet een nieuwslezer verslag van een felle brand in een flatgebouw in Zaandijk waarbij twee kinderen om het leven zijn gekomen. Een van de slachtoffers is de twaalfjarige Tamara, leerling van groep 8a van basisschool WormerWieken in Wormer. Haar leerkracht, Amber Mooy, hoort het bericht. “Even ging door me heen dat het Tamara was, ze was dat weekend bij haar vader in Zaandijk.” Een van de adjunct-directeuren belt haar om te vertellen dat Tamara inderdaad is omgekomen. “Ik wilde meteen naar school. Niet om mijn verdriet te delen, maar omdat ik opheldering wilde. Hoe had dit kunnen gebeuren?”

Kom naar school en maak een plan

Als directeur Marian Patist het nieuws hoort, vraagt ze haar twee adjuncten en de intern begeleider direct naar school te komen om te bekijken wat er geregeld moet worden. “De gebeurtenis overkomt je, maar de manier waarop je ermee omgaat, daar kun je de regie over hebben”, zegt Patist.

Het vormen van zo'n team is volgens rouwexpert Riet Fiddelaers heel belangrijk. “Het is een valkuil om te denken dat je zoiets als directeur in je eentje kunt en moet regelen. Daarvoor komt er teveel op je af. Bepaal wat er moet gebeuren en deleger die taken aan de juiste mensen.”

“Laat vervolgens het gehele team zo snel mogelijk samenkomen om de eerste emoties te delen en afspraken te maken. Daarmee voorkom je dat leerkrachten ten overstaan van hun groep zichzelf verliezen. Je mag best laten merken dat je verdrietig bent, maar als je jezelf niet in de hand hebt, geef je het signaal dat het drama blijkbaar nog erger is dan de kinderen dachten. Dat maakt ze bang.”

Het team van WormerWieken komt nog diezelfde dag samen. “Het was geen tranenbad”, herinnert directeur Patist zich. “Er was vooral ongeloof en ontzetting. Het voelde goed om er met elkaar over te praten. Op die manier had niemand het gevoel dat hij er alleen voor stond.”

Neem onmiddellijk contact op met de ouders

‘Check of het waar is’, luidt een van de eerste stappen uit het rouwprotocol dat Patist uit de kast trekt. “Mijn enige bron was een buurvrouw van het getroffen gezin”, vertelt ze. “Daarom ben ik in mijn auto gestapt en naar de moeder van Tamara gereden. Ik kon nauwelijks bevatten wat er was gebeurd, en wilde er meer van weten.”

Fiddelaers: “Scholen wachten meestal te lang voordat ze contact opnemen met de ouders van de overleden leerling, met het idee dat de ouders er geen prijs op stellen.” Het tegenovergestelde is waar. “Als je meteen van je laat horen, laat je merken dat hun kind ertoe doet en dat je er voor ze wil zijn. Blijf je weg, dan stel je ouders teleur.”

Patist nodigde de ouders van Tamara's klasgenoten uit voor een bijeenkomst die avond op school. “We wilden de zorg rond de kinderen zo goed mogelijk organiseren en vonden dat een gezamenlijke taak van de ouders en de school.”

Vertel het de groep zelf

“Ik had geen idee hoe ik het de kinderen moest vertellen, maar voor mij stond vast dat ik het zelf deed”, zegt leerkracht Mooy. “Het was mijn klas, bij mij konden ze zich het beste uiten. Ik wilde er geen medewerker van Slachtofferhulp bij hebben. Dat was immers een wildvreemde die ons verdriet niet deelde.” Slachtofferhulp was wel als achterwacht aanwezig in het gebouw.

Leerlingen zijn er niet mee geholpen als een vreemde het nieuws brengt, bevestigt Fiddelaers. “Je hoeft het heus niet helemaal alleen te doen. Bespreek met een collega of hulpverlener hoe je het het beste kunt vertellen. En: hoe je het ook aanpakt, wacht niet te lang en vertel de boodschap direct.”

Als de klasgenoten van Tamara op maandagochtend op school komen, hebben de meesten het vreselijke nieuws al gehoord. “Sommigen begonnen uit zichzelf te vertellen, anderen konden alleen maar huilen”, vertelt Mooy. “Al snelde huilden alle kinderen. Als ik daaraan terugdenk, krijg ik het weer moeilijk, maar op dat moment drukte ik mijn verdriet automatisch even weg. Ik vond het belangrijk om het nieuws goed te brengen en de kinderen op te vangen. Ik heb me bewust geen dag afgemeld, ik vond dat ik er voor ze moest zijn en kon dat ook.”

Beantwoord alle vragen

‘Hoe zag ze eruit?’, ‘Was ze verkoold?’, ‘Heeft ze pijn gehad?’, ‘Zijn flats gevaarlijk?’ De leerlingen van de twee groepen 8 hebben heel veel vragen. Confronterende vragen, waarop hun leerkrachten het antwoord soms schuldig moeten blijven. Een politieagent en de burgemeester komen daarom langs, zij hebben op bijna elke vraag een antwoord. Het beantwoorden van de vragen van leerlingen is volgens Fiddelaers ongelooflijk belangrijk. “Daarmee voorkom je dat hun fantasie gaat werken en het drama in hun hoofd erger wordt dan het in werkelijkheid is.” Door bovendien een specialist zoals een politieagent de vragen te laten beantwoorden, voelen kinderen zich serieus genomen. “Maar vraag gerust: ‘Weet je zeker dat je dit wilt weten?’ Kinderen beseffen de heftigheid van hun eigen vragen vaak niet.”

Laat het tafeltje staan

Plotseling staat er een leeg tafeltje in de groep. “Een naar gezicht, maar haal het niet zonder overleg weg. Dan zou het lijken alsof de leerling niet belangrijk is geweest”, verklaart Fiddelaers. “Je doet daarmee in feite een schepje boven op het verdriet.” Beter is het om in overleg met de leerlingen te bepalen wat er met het tafeltje gebeurt. “De kinderen kozen er unaniem voor om Tamara’s tafeltje te laten staan en er een foto van haar neer te leggen. Al snel werd het een altaar met tekeningen en andere spulletjes”, vertelt leerkracht Mooy.

Zo blijft het tafeltje een aantal weken staan, totdat de kinderen vinden dat het voor in de klas moet staan, met de stoel richting de kinderen, omdat het anders lijkt alsof Tamara straf heeft.

Ieder verwerkt de dood op zijn eigen manier

Op school uiten de klasgenoten van Tamara hun verdriet door te schrijven, te knutselen, te tekenen, naar een verhaal te luisteren of te vertellen in de kring. “Ik wilde dat ze zich vrij voelden om hun manier te vinden en dat daar respect voor was”, zegt Mooy. Vooral jongens uiten verdriet vaak heel lijfelijk. “Ze schoppen tegen een prullenbak, geven

een stoel een duw”, weet Fiddelaers. “Geef ze de kans zich lichamelijk te uiten, ga een stuk wandelen of gymmen. Op die manier raken ze een stuk boosheid kwijt.”

Dat iedereen zijn eigen manier heeft om met verdriet om te gaan, is voor de kinderen soms een onthutsende ontdekking. Een meisje uit Tamara’s groep vindt het al snel niet meer nodig om elke dag in de kring te praten. Haar vriendinnetje vindt dat maar stom en wil niets met haar te maken hebben. “Dat hebben we meteen in de kring besproken”, vertelt Mooy. “Door erover te praten, zagen ze in dat je niet minder verdrietig bent als je niet wilt praten.”

Bij rouw is heel veel gedrag normaal. “Maar”, waarschuwt Fiddelaers, “let op gedragsveranderingen en leerlingen die zich terugtrekken uit een vriendenclub.” In die gevallen kan professionele hulp noodzakelijk zijn.

Herdenken: samen afscheid nemen

Op de gang bij de groepen 8 komt een stiltehoekje dat al snel volhangt met knutselwerkjes en gedichten van de kinderen. Patist hecht grote waarde aan zo’n plek. “Het was de plek waar leerlingen, ouders en personeel samenkwamen om hun verdriet met elkaar te delen.”

Dat er een herdenkingsdienst op school moest komen, stond voor haar vast, want vieringen nemen een belangrijke plaats in op WormerWieken. De invulling daarvan liet ze over aan de leerkrachten en leerlingen van de groepen 8.

“Door die verantwoordelijkheid ervaren ze dat ze hun verdriet niet alleen hoeven te dragen”, zegt Fiddelaers. “Bovendien kunnen ze echt op hun manier herdenken.”

Over het bijwonen van de crematie of begrafenis zegt ze: “Kom na afloop nog even samen, drink met de kinderen een glas limonade en voorkom dat ze met hun ziel onder de arm naar huis gaan.”

Hoe vreselijk ze het verlies van Tamara ook vindt, Patist heeft een warm gevoel overgehouden aan de manier waarop haar school ermee omging. “Het was mooi om te zien hoe de leerkrachten van de groepen 8 in gesprek gingen met hun leerlingen die zo de kans kregen hun verdriet vorm te geven.”

Ook voor de andere leerlingen vindt ze dat het een waardevolle ervaring is geweest. “Ze hebben in een veilige setting ervaren hoe je met de dood kunt omgaan.”

Over tot de orde van de dag

Sommige klasgenoten van Tamara willen al na een paar dagen overgaan tot de orde van de dag. “Ze verlangden naar het gewone ritme, wilden weer les hebben”, zegt Mooy. Er is ook een groep die dat moeilijk vindt. Die kinderen mogen vrijblijvend naar het stiltehoekje op momenten dat ze het moeilijk hebben. “Op die manier konden we de draad al snel weer een beetje oppakken.”

Daarmee moet je volgens Fiddelaers inderdaad niet te lang wachten. “De dood hoort bij het leven en het leven gaat door. Het is belangrijk dat kinderen die boodschap meekrijgen.” Dat betekent niet dat er niet meer over de overleden klasgenoot gesproken mag worden. “Maar leerlingen zijn gebaat bij structuur en regelmaat. School biedt die bij uitstek.”

Meer informatie

Rouwtherapeut dr. Riet Fiddelaers-Jaspers is expert op het gebied van rouw op school. Ze promoveerde op een onderzoek naar verliessituaties op scholen en houdt lezingen, studiedagen en trainingen over dit thema. Meer informatie op www.rietfiddelaers.nl